

## شیخ مفید (ره) و رساله «تفضیل امیرمؤمنان علی (ع)»

### چکیده

مسئله تفضیل امیرمؤمنان علی (ع) از مسائلی است که از قدیم میان متکلمان مسلمان مورد بحث بوده است. «رساله تفضیل امیرالمؤمنین علی (ع)» تألیف متکلم بزرگ امامیه، شیخ مفید (ره) نیز یکی از نگاشته‌هایی است که به همین موضوع پرداخته و نمودار اندیشه و باور اکثر متکلمان شیعه، یعنی تفضیل و برتری علی (ع) بر همگان به جز رسول خدا (ص) می‌باشد. عموم معتزلیان بغداد نیز معتقد به برتری علی (ع) بر دیگر اصحاب پیامبر (ص) هستند.

دستگاه خلافت عباسی هر چند برای مصلحت حکومت، از عقیده «امامت مفضول بر فاضل» حمایت می‌کرد، اما با این حال مأمون که از نظر علمی سرآمد همه خلفای عباسی است، با برگزاری مجالس مناظره، از عقیده تفضیل و برتری علی (ع) دفاع کرده و به اثبات آن می‌پرداخت.

رساله تفضیل شیخ مفید (ره) با همه اختصار، نشانگر غنای دانش و روش مؤلف آن است؛ چراکه در هفت فصل با استناد به روایات خاصه و عامه و شواهد تاریخی و مقامات امیرمؤمنان علی (ع) به اثبات مدّعی خویش می‌پردازد.

مسئله تفضیل امیرمؤمنان علی (ع) از مسائلی است که از قدیم میان متکلمان مسلمان مورد بحث بوده است. شیخ مفید (ره) متکلم بزرگ امامیه در اواخر قرن چهارم و آغاز قرن پنجم هجری چندین کتاب در اثبات این موضوع تألیف کرده است که یکی از آنها «رساله

تفضیل امیرالمؤمنین علی (ع)<sup>۱</sup> می‌باشد. این رساله نمودار اعتقاد و باور اکثر متکلمان شیعه است که شیخ مفید در آن به اثبات تفضیل و برتری امیرمؤمنان علی (ع) بر همگان به جز پیامبر گرامی حضرت محمد بن عبدالله (ص) پرداخته است.

غیر از شیعیان گروه‌های دیگری از مسلمانان نیز قائل به مسأله تفضیل هستند، اما در دایره شمول آن اختلاف نظر دارند. همان‌طور که ابن ابی الحدید در مقدمه شرح نهج البلاغه بیان داشته، میان گروه‌های معتزله در این مسأله اختلاف نظر است. او می‌نویسد: «قدمای بصری مانند ابو عثمان عمرو بن عبید و ابواسحاق ابراهیم بن سیار و ابو عثمان عمرو بن بحر جاحظ و... و جماعتی دیگر از ایشان معتقدند که ابوبکر از علی (ع) برتر و افضل بوده و آنان ترتیب فضیلت خلفای چهارگانه را به ترتیب خلافت ایشان می‌دانند. اما عموم معتزلیان بغداد، چه متقدم و چه متأخر، همچون ابوسهل بشر بن معتمر و ابو موسی عیسی بن صبیح و ابو عبدالله جعفر بن مبشر و ابو جعفر اسکافی و ابوالحسن خیاط و ابوالقاسم عبدالله بن محمود بلخی و شاگردانش معتقدند که علی (ع) از ابوبکر افضل و برتر است.<sup>۲</sup>

نمونه‌ای از نگاشته‌های قدمای بصریان کتاب «العثمانیه» نوشته عمرو بن بحر جاحظ است که در آن فضایل و مناقب عثمان را ذکر کرده و به اثبات برتری خلفای سه‌گانه بر امیرمؤمنان علی (ع) پرداخته است. اما ابو جعفر اسکافی که از سران معتزله بغداد است با تألیف کتاب «نقض العثمانیه» به رد این کتاب پرداخته است. ابن ابی الحدید در شرح نامه شماره ۵۴ نهج البلاغه می‌نویسد: «ابو جعفر اسکافی بر کتاب العثمانیه جاحظ نقض ورد نوشته است و بر قاعده معتزله بغداد معتقد به تفضیل و برتری علی (ع) بر دیگر اصحاب بوده است و به گونه حقیقی علوی و به کمی تعصب و انصاف آراسته بوده است».<sup>۳</sup>

درخشش ستاره علی (ع) چنان دیدگان را به سوی خود معطوف ساخته است که حتی دشمنان نیز به فضایل ایشان اعتراف کرده‌اند. ابن ابی الحدید معتزلی در مقدمه شرح

۱- این رساله ضمن مجموعه مصنفات شیخ مفید (ره) به تحقیق و تصحیح استاد علی موسی کعبی به چاپ رسیده و همچنین توسط نگارنده این سطور و آقای محمد حسین شمسایی به فارسی ترجمه و در ضمن سلسله کارهای احیاء ثراث شیعی از سوی مؤسسه پژوهش و مطالعات عاشورا چاپ شده است.

۲- ابن ابی الحدید: شرح نهج البلاغه، به اهتمام محمد ابوالفضل ابراهیم، انتشارات اسماعیلیان، افسط مصر ۱۹۵۹، ج ۱، ص ۷؛ جلوه تاریخ در شرح نهج البلاغه، ترجمه دکتر محمودی مهدوی دامغانی، نشر نی، ج ۱، ص ۱.

۳- ابن ابی الحدید: همان، ج ۱۷، ص ۱۳۲.

نهج البلاغه می نویسد: «چه بگویم درباره بزرگمردی که دشمنانش به فضیلت او اقرار کرده اند و برای آنان امکان منکر شدن مناقب او فراهم نگردیده است و نتوانسته اند فضایل او را پوشیده بدارند و تو (خواننده) می دانی که بنی امیه در خاور و باختر جهان بر پادشاهی چیره شدند و با تمام مکر و نیرنگ در خاموش کردن پرتو علی (ع) کوشیدند و بر ضد او تشویق کردند و بر همه منبرها او را لعن و نفرین کردند و... حتی از نام گذاری کودکان به نام علی (ع) منع کردند و همه این کارها بر برتری و علو مقام او افزود»<sup>۱</sup>.

فضایل و مناقب علی (ع) به حدی بوده است که ستیزنده ترین دشمنان آن حضرت یعنی معاویه، مؤسس حکومت امویان بارها به آنها اقرار کرده است. نمونه ای از این اعترافات را ابن ابی الدنیا در کتاب «مقتل الامام امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب (ع)»، فصل اعتراف دشمنان به فضایل حضرت بیان کرده است. او می نویسد: «چون خبر شهادت علی (ع) به معاویه رسید، او به همراه همسرش دختر قرظه در ظهر یک روز تابستانی در حال استراحت نیمروزی بود. در آن هنگام گفت: انا لله و انا الیه راجعون و سپس افزود: چه بسیار دانش و فضیلت و نیکی و فقه را که مردم از دست دادند. آن گاه همسرش گفت: تو تا دیروز با نیزه چشمش را هدف قرار داده بودی و امروز در مرگ او انا لله و انا الیه راجعون می گویی؟ معاویه گفت: وای بر تو! نمی دانی که مردم چه بسیار دانش و فضیلت و سوابق درخشان را از دست دادند»<sup>۲</sup>.

دستگاه خلافت عباسی نیز هر چند برای مصلحت حکومت از عقیده امامت و پیشوایی مفضول بر فاضل حمایت می کرد و حتی برای کاستن منزلت علی (ع) از هیچ کوششی دریغ نورزیده و کار را بدان جا کشانید که در مجالس خود به ایشان اهانت می کردند، اما با این حال مأمون که از نظر علمی سرآمد همه خلفای عباسی است، مجالس مناظره ای را ترتیب داد که خود در آن جا از عقیده تفضیل و برتری علی (ع) دفاع کرده و به اثبات آن پرداخته است. نمونه ای از این مناظره ها را می توان در کتاب گران قدر «عقد الفرید» ملاحظه کرد.

محمد بن محمد بن نعمان معروف به شیخ مفید (ره) که خود از بلندترین قله های معرفت شیعی و توانا ترین مرزبان حریم توحید و ولایت در اواخر قرن چهارم و آغاز قرن

۱- همان، ج ۱، ص ۱۶؛ جلوه تاریخ در شرح نهج البلاغه، ج ۱، ص ۱۱.

۲- ابن ابی الدنیا: مقتل الامام امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب (ع)، به تحقیق شیخ محمد باقر محمودی،

پنجم هجری است، در مقدمه رساله تفضیل علی (ع) با آزاد اندیشی خاص خود، بدون هیچ تعصبی به ذکر اقوال گروههای مختلف شیعه در این مسأله پرداخته و سپس در هفت فصل به اثبات اندیشه و باور خود یعنی تفضیل و برتری علی (ع) پس از رسول خدا (ص) می پردازد. رساله تفضیل با همه اختصار، نشانگر غنای دانش و روش مؤلف آن است؛ چراکه با استناد به روایات عامه و خاصه و شواهد تاریخی و مقامات و ویژگیهای دنیوی و اخروی امیرمؤمنان علی (ع) مدّعی خویش را اثبات می کند.

شیخ (ره) در فصل نخستین پس از نقل روایتهایی در برتری رسول خدا (ص) بر همه انسانها و همه بنی آدم<sup>۱</sup>، با استدلال به آیه مباهله چنین بیان می دارد که مولا علی (ع) از نظر فضیلت در مرتبه پس از ایشان قرار دارد. چه، آن گاه که پیامبر (ص)، مسیحیان نجران را به مباهله فرا خواند تا حقایق خویش را آشکار سازد و برای اثبات پیامبری خویش برهان بیاورد و برای آنان ثابت کند که مخالفت آنها با وجود اقامه برهان از سر دشمنی و عناد بوده، علی (ع) را هم مرتبه خویش قرار داد و حکم کرد که او هم تا به منزله «نفس» اوست. ایشان مرتبه فضیلت علی (ع) را از خود پایین تر نیاورد، بلکه برابر خویش قرار داد. پیامبر (ص) در آن هنگام از جانب پروردگار متعال، این آیه را در این باره تلاوت کرد:

«فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَةَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ».

پس هر که در این باره پس از دانشی که تو را حاصل آمده، با تو مواجه کند، بگو: بیایید پسرانمان و پسران آنان و زنانمان و زنان آنان و نفسهایمان و نفسهای آنان را فرا خوانیم، سپس مباهله کنیم و لعنت خدا را بر دروغگویان قرار دهیم.

شیخ مفید (ره) در پایان این فصل می نویسد: اگر هیچ دلیل دیگری وجود نمی داشت که حاکی از برتری پیامبر (ص) بر امیرمؤمنان علی (ع) باشد، همین اشاره پیامبر (ص) (که فرمود: ندع... انفسنا و انفسکم) دلالت بر تساوی آنها هم در فضیلت و هم در رتبه می کرد. اما دلایل دیگری وجود دارد که حضرت ختمی مرتبت (ص) را از این تساوی خارج می کند و برتری علی (ع) بر دیگر افراد بشر به مقتضای این مسأله باقی می ماند.

۱- برای نمونه در این باره ن. ک. صحیح بخاری ۲۲۳/۶؛ مستدرک حاکم ۵۷۳/۴؛ مجمع الزوائد ۱۱۶/۹، صحیح مسلم ۱۷۸۲/۴؛ سنن ترمذی ۵: ۵۸۷/۳۶۱۵؛ مسند احمد ۵: ۱ و ۲ و ۲۹۵؛ تهذیب تاریخ دمشق ۲۴۰/۷.

نویسنده این رساله در فصل دوم یکی از دلایل اندیشه و اعتقاد خویش را چنین بیان می‌دارد که پیامبر اکرم (ص) در بسیاری از فرموده‌های خویش، احکام ولایت علی (ع) را چونان احکام ولایت خویش قرار داده<sup>۱</sup> و حکم دشمنی و رزیدن با او را به مثابه دشمنی با خود بیان داشته است.<sup>۲</sup> ایشان حکم کرده است که هر که با علی (ع) به پیکار برخیزد، چنان است که با ایشان به پیکار برخاسته<sup>۳</sup> و میان خودش و او در هیچ امری - جز نبوت و مخاطب وحی بودن - تفاوتی قائل نشد. وی در پایان تأکید می‌کند که پیامبر (ص) این حکم را هرگز به خاطر تمایل و علاقه به علی (ع) قرار نداده، بلکه آن را بنابر استحقاق و شایستگی او و لزوم اجرای عدالت در داوری بیان داشته است.

بزرگ متکلم امامیه در فصل سوم این رساله، به حدیث طَیْرِ مَشَوٰی (مرغ بریان) که هم شیعه و هم اهل سنت آن را نقل کرده‌اند، استدلال می‌کند. شرح داستان چنین است که چون برای پیامبر خدا (ص) مرغ بریانی آوردند، ایشان خطاب به خداوند متعال عرض کرد: «بارالها! محبوبترین آفریدگانت را پیش من بیاور تا با من از این مرغ بریان بخورد». در آن هنگام، علی (ع) وارد شد و چون چشم مبارک پیامبر (ص) به وی افتاد، فرمود: «پیش من بیا!»<sup>۴</sup> که

۱ - برخی از آن موارد این دو فرمایش پیامبر اکرم (ص) است. ایشان فرمود: «من کنت مولاة فعلى مولاة (هر که من مولای اویم، پس علی مولای اوست)» و نیز فرمود: «من آمن بى و صدقتى فليتول على بن ابى طالب بعدى» فان ولایت و ولایتی و ولایتی ولایت الله (هر کس به من ایمان آورده و مرا تصدیق کرده است، باید پس از من ولایت علی بن ابی طالب (ع) را بپذیرد؛ چرا که ولایت علی (ع) ولایت من است و ولایت من ولایت خداست)». رکن: مسند احمد ۱/۱۱۹ و ۸۴ و ۱۵۲ و ۳۳۱ و ۲۸۱/۴ و ۳۶۸ و ۳۷۲ و ۳۴۷/۵ و ۳۶۶، زندگی امام علی (ع) از کتاب تاریخ دمشق ۱/۱۹.

۲ - یکی از آن موارد این فرمایش پیامبر اکرم (ص) خطاب به علی (ع) است: «عدوک عدوی و عدوی عدو الله (دشمن تو دشمن من است و دشمن من دشمن خداست)» رکن: مستدرک حاکم ۳/۱۲۷ و ۱۲۸؛ الریاض النضره ۳/۱۲۲ و ۱۲۴ و ۱۶۷؛ مجمع الزوائد ۹/۱۳۳.

۳ - یکی از آن موارد، این فرمایش پیامبر اکرم (ص) خطاب به علی و فاطمه و حسن و حسین (ع) است: «انا حرب لمن حاربهم و سلم لمن سالمهم». و همچنین این فرمایش ایشان خطاب به علی (ع) که فرمود: «یا علی! حرکت حربی و سلمک سلمی». رکن: سنن ترمذی ۵: ۶۹۹/۳۸۷، سنن ابن ماجه ۱: ۱۴۵/۵۲؛ مسند احمد ۲/۴۴۲؛ مستدرک حاکم ۳/۱۴۹.

۴ - برخی از منابع و مصادری که داستان «مرغ بریان» در آنها آمده، بدین قرار است: سنن ترمذی ۵: ۳۷۲۱/۶۳۶؛ مستدرک حاکم ۳/۱۳۰؛ فضائل الصحابه ۲: ۹۴۵/۵۶۰؛ حلیه الاولیاء ۶/۳۳۹؛ اسد الغابه ۴/۳۰؛ الریاض النضره ۳/۱۱۴؛ البدایه و النهایه ۷/۳۶۳؛ مجمع الزوائد ۹/۱۲۵؛ کفایه الطالب ص ۱۴۴؛ مناقب ابن مغازلی، ص ۱۵۶؛ مناقب خوارزمی، صص ۵۹ و ۱۳۰؛ مناقب ابن شهر آشوب ۲/۲۸۲ و ۵۹/۳؛ الفصول المختارة ص ۶۴.

مقصود ایشان از این سخن، این است که علی (ع) محبوبترین آفریدگان پیش خدا و در نظر ایشان است. و چون ثابت شود که امیرمؤمنان علی (ع) محبوبترین آفریدگان در پیش خدای متعال است، روشن می‌گردد که او بیشترین پاداشها را در پیشگاه خداوند داراست و گرامی‌ترین مردم در نظر حضرت باری است. وی همچنین در پایان این فصل تأکید می‌کند که اگر دلیل خاصی حضرت ختمی مرتبت (ص) را از این عمومیت خارج نمی‌کرد، ظاهر این کلام چنان بود که علی (ع) از پیامبر (ص) نیز افضل و برتر بود ولی به خاطر مقام و فضیلت پیامبر اکرم (ص) که نه کسی می‌تواند مشمول آن قرار گیرد و نه ادعای آن را بکند، ایشان از این عمومیت بیرون می‌باشد.

شیخ مفید (ره) در فصل چهارم با نقل روایتهایی که هم شیعه و هم اهل سنت به اتفاق آنها را از پیامبر اکرم (ص) نقل کرده‌اند، مقام والای علی (ع) را در روز رستاخیز به تصویر می‌کشد و بدین صورت به تفضیل و برتری علی (ع) بر همگان به‌جز پیامبر اکرم (ص) استدلال می‌کند.<sup>۱</sup>

در فصل پنجم به روایتهایی استدلال می‌شود که فقط دانشمندان و حدیث نگاران شیعه بدانها احتجاج کرده‌اند و بنابر گفته مؤلف رساله، در اصول حدیثی و تصنیفات آنان به‌صورتی واضح و گسترده پراکنده است.<sup>۲</sup>

استدلال بر تفضیل و برتری علی (ع) بر همگان پس از رسول خدا (ص)، در فصل ششم با استناد به روایتهایی صورت گرفته است که دانشمندان و حدیث نگاران اهل سنت نقل کرده‌اند. برای نمونه از عایشه به سندی که مورد قبول محدثان است، روایت شده که پس از پیروزی امیرمؤمنان علی (ع) بر خوارج و به هلاکت رساندن آنان، وی دربارهٔ آنان گفت:

۱- مضمون برخی از این روایات چنین است که علی (ع) در روز رستاخیز به همراه پیامبر اکرم (ص) سرپرستی حوض کوثر را عهده‌دار است و هموست که قسمت‌کننده بهشت و دوزخ است و هیچ کس از پل صراط نمی‌گذرد مگر این که از جانب امیرمؤمنان علی (ع) جواز رهایی از آتش را داشته باشد. در این باره رکن. *الریاض النضره*: ۱۷۳/۳ و ۱۸۵؛ *ذخائر العقبی*، صص ۸۶ و ۹۱؛ *مناقب ابن مغازلی*، صص ۶۷ و ۱۱۹ و ۱۵۶ و ۳۲۷؛ *شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید*: ۱۶۵/۹ و ۱۷۲؛ *بشارة المصطفی*، صص: ۱۲۲ و ۲۰۰؛ *فرائد السمطین* ۱/ ۲۳۰ و ۲۵۳ و ۲۵۴ و ۲۹۲ و ۳۲۵.

۲- برای نمونه از امام جعفر صادق (ع) روایت شده است که فرمود: «به خدا سوگند اگر علی بن ابی طالب (صلوات الله علیه) آفریده نمی‌شد، برای فاطمه دختر رسول خدا (ص) از میان مردم همسری نبود.» و نیز ایشان در پاسخ این پرسش که «جایگاه علی (ع) نسبت به پیامبر (ص) چگونه بود؟» فرمود: «میان او و پیامبر (ص) جز مقام رسالت، هیچ برتری دیگری نبود.»

«آنچه میان من و امیرمؤمنان علی بن ابی طالب (ع) گذشته مرا از اعتراف به آنچه که درباره او و خوارج از رسول خدا (ص) شنیده‌ام، باز نمی‌دارد، شنیدم که پیامبر خدا (ص) فرمود: «آنان (خوارج) بدترین مردمان هستند که به دست برترین مردمان به هلاکت می‌رسند»<sup>۱</sup>.

شیخ مفید (ره) در فصل پایانی رساله با بیان این مطلب که دین اسلام از آن جا که تمامی مصالح بشر را ملحوظ داشته، برترین ادیان است و به همین دلیل سعی در تأیید دستورهای آن از افضل اعمال محسوب می‌گردد، امیرمؤمنان علی (ع) را برترین فردی معرفی می‌کند که به شریعت رسول خدا (ص) منفعت و یاری رسانده است.

در پایان این نوشتار، ذکر این نکته خالی از فایده نخواهد بود که این موضوع همواره انگیزه‌ای برای مناظره بوده و نزد اندیشه‌وران و صاحب نظران از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. به همین علت پاره‌ای از دانشمندان رساله‌ها و تک‌نگاره‌هایی را در موضوع «تفضیل و برتری علی (ع) بر همگان به جز رسول خدا (ص)» فراهم آورده‌اند. ما در این جا به نقل از مقدمه محقق رساله، در راستای کتاب‌شناسی این موضوع به برخی از این تک‌نگاره‌ها اشاره می‌کنیم.

۱- التفضیل: تألیف ابوطالب عبیدالله بن ابی زید احمد بن یعقوب بن نصر انباری (در گذشته ۳۵۶ هـ. ق)؛ نجاشی در رجال خود از این کتاب نام برده است.

۲- التفضیل: تألیف فارس بن حاتم بن ماهویه قزوینی. نجاشی از این کتاب نیز در رجال خود نام برده است.

۳- تفضیل الائمة (ع) علی الانبیاء: تألیف حسن بن سلیمان بن خالد حلّی صاحب کتاب «مختصر بصائر الدرجات». علامه مجلسی (ره) در بحارالانوار از این کتاب نقل کرده است. میرزا عبیدالله افندی اصفهانی گوید: «او در این کتاب با سخن شیخ مفید (ره) در کتاب «اوائل المقالات» و با گفتار شیخ طوسی (ره) در «المسائل الحائریه» به مناقشه پرداخته است و ما از این رساله نسخه‌ای در دست داریم».

۴- تفضیل الائمة (ع) علی الانبیاء الذین کانوا قبل جدهم النبی الخاتم صلوات الله علیه و علی آله الذی هو اشرف الخلائق و افضلهم: تألیف سید هاشم بحرانی (در گذشته ۱۱۰۷ هـ. ق).

۱- رک: مناقب ابن مغازلی، صص ۵۶ و ۸۰؛ تذکرة الخواص، ص ۱۰۴؛ شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید: ۲۷۶/۲؛ مجمع الزوائد: ۲۳۹/۶.

- ۵- تفضیل الائمة (ع) علی غیر جدهم من الانبیاء (ع): تألیف مولی محمد کاظم بن محمد شفیع هزارجریبی حائری صاحب کتاب «البراهین الجلیلة» (در گذشته ۱۲۳۲ هـ. ق).
- ۶- تفضیل الائمة (ع) علی الملائكة: تألیف شیخ مفید (ره). نجاشی در رجال خود و صاحب «ایضاح المکنون» از این کتاب نام برده اند.
- ۷- تفضیل الائمة (ع) علی الملائكة: تألیف شیخ میرزا یحیی بن محمد شفیع اصفهانی، صاحب کتاب «تعیین الثقل الاکبر» (در گذشته ۱۳۲۵ هـ. ق).
- ۸- تفضیل امیرالمؤمنین (ع): تألیف شیخ ابوالفتح محمد بن علی بن عثمان کراجکی (در گذشته ۴۴۹ هـ. ق). این کتاب به چاپ رسیده است.
- ۹- تفضیل علی (ع) علی اولی العزم من الرسل: تألیف ابوالحسن علی بن عیسی بن علی بن عبدالله رمثانی (در گذشته ۳۸۴ هـ. ق). قفطی در «انباء الرواة» شرح حال او را آورده و کتابهای کلامی و ادبی او را احصا کرده و این کتاب را در ضمن آنها بر شمرده است.
- ۱۰- تفضیل علی (ع) علی اولی العزم من الرسل: تألیف علامه سید هاشم بحرانی (در گذشته ۱۱۰۷ هـ. ق). این کتاب غیر از کتابی است که در شماره (۴) ذکر شد.
- ۱۱- تفضیل امیرالمؤمنین (ع) علی غیر النبی (ص) و تفضیل اولاده علی اولادالشیخین: تألیف سید محمد بن علامه سید دلدار علی نقوی لکنهوی، (در گذشته ۱۲۸۴ هـ. ق). مؤلف، این کتاب را در ردّ برخی از دانشمندان اهل سنت که معاصرش بودند، نوشته است.
- ۱۲- تفضیل امیرالمؤمنین (ع) علی من عدا خاتم النبیین (ص): تألیف علامه محمد باقر مجلسی (در گذشته ۱۱۱۱ هـ. ق). شیخ سلیمان بن علی بن سلیمان در کتابش به نام «عقد اللال فی فضائل النبی و الآل (ع)» از آن نقل کرده است.
- ۱۳- تفضیل نبینا محمد و آله الطاهیرین صلوات الله علیهم اجمعین علی جمیع الانبیاء و المرسلین: تألیف شیخ محمد بن عبد علی بن محمد احمد آل عبد الجبار قطیفی.
- ۱۴- تفضیل النبی و آله الطاهیرین (ع) علی الملائكة المقربین: تألیف مولی محمد مسیح بن اسماعیل فسوی (در گذشته ۱۱۲۷ هـ. ق). او در این کتاب به این سخن فخر رازی که گوید: فرشتگان از انسانها برترند، معترض شده و سپس سخن او را بدین گونه توجیه کرده است که مراد فخر رازی، همه انسانها نیست و دلیل او پیامبر (ص) و خاندان ایشان را در بر نمی گیرد.

۱۵- الرسالة الباهرة فی العترة الطاهرة (ع): تألیف سید شریف مرتضی، علم الهدی ابوالقاسم علی بن حسین موسوی (در گذشته ۴۳۶ هـ.). سید مرتضی (ره) در این رساله پیشگامی و برتری امامان معصوم (ع) را بر همه مخلوقات به جز جدّ ایشان حضرت ختمی مرتبت (ص) اثبات کرده است. این رساله در ضمن «رسائل شریف مرتضی» به چاپ رسیده است.

۱۶- منهاج الحق و یقین فی تفضیل امیرالمؤمنین علی سائر الانبیاء و المرسلین (ع): تألیف سید ولی بن نعمه الله حسینی رضوی حائری که معاصر با پدر شیخ بهایی (ره) بوده است. او در این رساله دلایل و براهینی را که در کتابهای شیعه و اهل سنت در برتری امیرمؤمنان (ع) آمده، گردآوری کرده و آن را در چند بخش مرتب ساخته است.

۱۷- المنهج القویم فی تفضیل الصراط المستقیم علی (ع) علی سائر الانبیاء و المرسلین سوی نبینا ذی الفضل العمیم: تألیف شیخ مهذب الدین احمد از شاگردان فاضل شیخ حرّ عاملی (ره) (در گذشته ۱۱۰۴ هـ.) و صاحب کتاب «فائق المقال فی الحدیث و الرجال». همان طور که از مقدمه این کتاب به نظر می رسد، این رساله استدراکی است بر کتاب «منهاج الحق و یقین» (که پیشتر گذشت) و دلایل و براهینی را که سید ولی بن نعمه الله نیاورده، بیان داشته است.